

TANÁRESZMÉNY A KATOLIKUS PEDAGÓGIAI IRODALOMBAN

A tanulmány Nursiai Szent Benedek, Néri Szent Fülöp, Kalazanci Szent József, Loyola Szent Ignác, Ward Mária, Szilasy János és Marczell Mihály művein keresztül bemutatja azt, hogy a kereszténység elterjedésétől a 20. századdal bezárólag miként gondolkodtak az egyház kiemelkedő képviselői a pedagógus személyéről. Írásaik rámutatnak, hogy milyen tanár kell ahhoz, hogy a katolikus szellemiségű nevelés megvalósuljon a kolostorokban, rendi iskolákban, illetve a katolikus egyház által fenntartott iskolákban.

NURSIAI SZENT BENEDEK – A SZERZETESÉK OKTATÓ-NEVELŐ MUNKÁJA

A kereszténység, és ez által az iskolarendszer terjedésében nagy szerepet játszott a szerzetesség kialakulása. Nursiai Szent Benedek (480–547),¹ a bencés szerzetesrend megalapítója Nursia városában született. Tanulmányait Rómában kezdte, de nem tudott azonosulni a világi élet hívságaival, évekig remete életet élt, majd kolostorokban tevékenykedett, amikor 529-ben Monte Cassino hegyén hozzákezdett a kolostor építéséhez. Az építkezés mellett azonban a regula megalkotása is folyamatosan foglalkoztatta. Szent Benedek az építkezéssel a gyakorlati példát, a regula megalkotásával pedig az elméletét adta a szerzetesi élet megszervezésének.

A Regula megalkotásában jól érzékelhető Szent Benedek fejlett jogi érzéke, valamint a realitásokhoz való igazodása, emberismerete. Tanítványai elé nem tűz elérhetetlen célokat, hanem az arany középutat választja, az átlagemberhez szabja reguláját.² Ez a szemlélet Szent Benedek jó pedagógiai érzékéről tanúskodik. A szerzetességet Isten szolgálatának katonájaként fogja fel, melynek közvetlen parancsnoka az apát. Az apát, atya, szerzeteseivel szemben a római paternitas³ fogalmából következő összes joggal és kötelességgel rendelkezik. Fő kötelessége a lelkek vezetése, a szóban és példában való tanítás, a jók buzdítása, a hanyagok korholása és büntetése.

Mellette hozzá tartozik az egész közösség kormányzása és irányítása. Mindezt azonban szeretettel és megértéssel kell tennie, mert ahogyan a tanítvány kötelessége a

---

1 Életrajzát az a Nagy Gergely pápa (540–604) írta meg, akinek munkásságához kötődik az addig kialakult liturgikus (gregorián) énekek kódexbe íratása.

Születési és halálozási évszámában bizonytanok a források, Georges Duby középkorkutató szerint 545-ben halt meg.

2 Balanyi (1923): 99–105.

3 Atyai, atyától származó, öröklött [Györkösy (1982): 397.]

mester iránt való engedelmisség, úgy a mesterhez illik, hogy mindent körültekintően és méltányosan rendezzen el.⁴ Szent Benedeknek a szerzetesekkel szemben támasztott követelményei átlagemberként teljesíthetőek, az apátnak viszont a legkülönb embernek kell lennie. Kevés ember tud megfelelni ennek a szigorú követelménynek.⁵ Az apát soha ne feledkezzen meg tiszttségéről, s mint Krisztus helyettese tetteivel feleljen meg kötelességének. Mindent az Úr törvénye szerint tanítson, s tanítása isteni igazságként terjedjen a tanítványok szívében. Az apát ne legyen személyválogató, mindenki irányába egyforma legyen a szeretete, s mindenkit érdeme szerint egyforma fegyelem alatt tartson. Tanításában az Apostolok példáját kövesse. Legyen meg benne egyben a mester keménysége és az atya jósága. Ne nézze el a hibákat, azokat csírájában fojtja el, szükség esetén testi büntetésekkel. Legyen tisztában az apát azzal, hogy akire többet bíznak, attól többet is várnak el, nehéz az apát feladata, a lelkek irányítása, a sokféle ember megismerése. Módszereiben másként kell odafordulnia minden emberhez, egyikhez gyengésséggel, másokhoz dorgálással vagy rábeszéléssel, alkalmazkodnia kell közösége minden tagjához. Mint apát mindig úgy cselekedjen, hogy legyen tisztában azzal, hogy cselekedeteivel az Úr előtt kell elszámolnia.⁶

A szerzetesek tevékenységükkel hamar kiérdemelték az uralkodók megbecsülését, így bőséges anyagi juttatások révén megszorodhatott a kolostorok és a benne működő szerzetesek száma. A kolostori oktatás az ismeretek megtanításán kívül nagy gondot fordított a nevelésre is. Az egyházi tanítás szerint az ember a bűnre való hajlammal születik. Ezeket a hajlamokat már gyermekkorban jó irányba kell fordítani. Ez azonban csak úgy lehet, ha szófogadóan engedelmeskedik a felnőtt parancsainak.

A középkori tanítóknak elsődleges feladata engedelmes, alázatos, mindent eltűrő, tekintélytisztelő tanulók nevelése, s bennük a vallásos érzület elmélyítése. A tanító ennek következtében korlátlan tekintélyre tartott igényt, magyarázatához nem férhetett kétség, utasításait ellenkezés nélkül végre kellett hajtani. A kor felfogása szerint ehhez feltétlenül az kellett, hogy a tanulóban félelem alakuljon ki tanítójával szemben. A nevelés legfontosabb eszköze a testi fenytetés volt, ehhez nélkülözhetetlen eszköz volt a vesszőköteg, amit számos fennmaradt középkori tanárbrázoláson láthatunk.⁷

Jellemző adat szintén, hogy Gergely pápa életrajzírója szerint 872 táján még mutogatták Rómában azt a botot, amellyel az éneklés közben rendetlenkedő gyermekeket megbüntette.

A VII. századtól a kolostorokban felvirágzik a kulturális és a művelődési tevékenység. Kowalski könyvében egy angol szerzetest idéz, aki leírja, hogy egész életét a kolostorban töltötte és a szentírás fölött elmélkedett. Engedelmesen megtartotta a regula előírásait,

---

4 Balanyi (1923): 105.; Kowalski (1975): 150–151.

5 Kowalski (1975): 152.

6 Szent Benedek Regulája (1983): 15–17.

7 Mészáros (1964): 15–19.

naponta énekelt a templomban, legérdekesebb foglalkozása azonban a tanulás, mások tanítása, valamint az írás volt.⁸

A szerzetesi életvitel kedvezett a tudományoknak, pompás könyvtáraik és kódex-másoló műhelyeik voltak, ahol gondtalanul fejleszthették önmagukat. Nyilvános iskolákat csak ritkán tartottak fenn. A kolostori oktatás a fiatal szerzetes növendékek képzését szolgálta,⁹ ezenkívül a főurak fiainak nevelésével foglalkozott, akik elsősorban az írás-olvasást és a liturgikus szertartások helyes elvégzéséhez szükséges ismereteket tanulták.¹⁰

NÉRI SZENT FÜLÖP TANÍTÓ MUNKÁJA

A katolikus egyház pedagógia történetében jelentős a firenzei származású Néri Szent Fülöp (1515–1595) munkássága. 16 évesen Fülöp Rómába ment, ahol szegények és a betegek gondozásával foglalkozott. 1551-ben szentelik pappá,¹¹ papi munkáját két dolog jellemzi, az eucharisztia tisztelete és a gyónás fontossága.¹² Igen gyorsan népszerű pap lett, sokan keresték fel, hogy bűnbocsánatot nyerjenek nála.¹³ Megalapította a San Girolamo della Carità nevű közösséget. Ez a laikus közösség lett az Oratórium Kongregációjának a magja. Amikor az oratórium több tagja pap lett, Fülöp megalapította a kongregációt, amelyet a pápa 1575. július 15-én engedélyezett.

Néri Szent Fülöp munkája során látta, hogy a bűnbánatot tartók közül sokan gyónásuk után ismét az utcán kószáltak, így az az elképzelése támadt, hogy mindenekelőtt a fiatalokat formálja közösséggé, hogy valamivel foglalkoztatni tudja őket. Ennek köszönhetően szinte önmaguktól jöttek létre a lelki beszélgetést szolgáló összejövetelek, melyek alapján véve a gyónás folytatása révén az Oratórium megalakulásához vezettek.¹⁴

Néri Szent Fülöpnek nem volt semmilyen előre kidolgozott terve, hogy hogyan nevelje, fejlessze a hozzá csatlakozó fiatalokat, ő egész egyszerűen saját személyiségével vonzotta az embereket, meghatározható, kialakult módszere sem volt. Napról napra és óráról órára úgy járt el, ahogy a gyengéd szeretet éppen diktálta neki. Egyik emberrel így, a másikkal úgy bánt, engedelmeskedve a Szentlélek sugallatának.¹⁵ Mindenkit önálló egyénnek tekintett, mindenkihez más-más módszert alkalmazott saját egyéniségéhez mérten, csupán egyetlen dolog volt közös, egyetlen módszer volt ugyanaz, az pedig a szeretet. A szeretet által nyerte meg az embereket.

Ez nem azt jelenti, hogy nem volt szigorú, néha még testi fenyítést is alkalmazott.

---

8 Kowalski (1975): 161.

9 Kozma (2008): 127.

10 Kowalski (1975): 171.

11 Türks (1992): 29.

12 i.m.: 40–41.

13 Zenei érdeklődésű olvasók számára érdekes lehet, hogy Néri Szent Fülöp Palestrina gyóntató papja volt.

14 Türks (1992): 52.

15 i.m.: 51. és 54.

Előfordult, hogy megpofozta tanítványait, ehhez azonban, hogy ne okozzon kárt a tanítványában, olyan nevelői személyiségre volt szükség, amelyet kizárólag a szeretet, és nem a düh vagy a bosszú vezérelt. Fülöp népnevelési tevékenységét a feltétel nélküli szeretet, a derűs, barátságos, emberséges légkör jellemezte. Felfogása szerint a gyermek alapvető létszükséglete a szeretet, melyet a gyermeknek iskolai tevékenysége közben is éreznie kell.¹⁶

Kortársai írták róla, hogy közszeretetnek örvendett, humorérzéke mellett nagyon gyengéd tudott lenni, és fogékony volt a szépség iránt. Ehhez járult hozzá igényessége a jól ápoltság és tisztaság iránt.¹⁷

KALAZANCI SZENT JÓZSEF – A PIARISTA KÖZOKTATÁS ELINDÍTÓJA

José de Calasanz, Kalazanci Szent József (1557–1648) a spanyolországi Peralta de la Salban született. Tanulmányai befejezési évében, 1571-ben elveszítette legidősebb bátyját, ezek után atyai áldással a papi hivatáshoz vezető útra léphetett. Tanulmányait a léridai egyetemen folytatta filozófiai és jogi kurzusok hallgatásával. 1583 áprilisában diakónussá szentelték, majd ugyanezen év decemberében áldozópappá. 1584 és 1585 között Felipe de Urríes y Urríes barbastroi püspök mellett teljesített szolgálatot tanítómesteri funkcióban. 1591 decemberében Barcelonában teológiai doktori címet szerzett. 1592 februárjában tisztségeiről, hivatalairól lemondva Rómába indult. Itáliai tartózkodása élete végéig, 1592-től 56 éven keresztül tartott. Ez idő alatt elhatározta, hogy segít a gyermekek iskoláztatásában. José az Antonio Brandini plébános által vezetett iskolával szimpatizált. Ebbe az iskolába, mely a Santa Dorotea in Trastevere plébánián működött, a legszegényebb gyermekek járhattak tanulni, templomi szolgálatért cserébe. José javasolta, hogy az iskola ingyen tanítson és csak fiúkat. Antonio Brandini plébános halála után az iskola vezetése Joséra maradt, mivel a Keresztény Tanítás Testvérisége nem tudta vállalni a fenntartást. Ekkor José egész életét az iskolának szentelte, és tanítótársaival együtt 1602-ben beköltözött a Sant' Andrea della Valle templom közelében lévő Vestri-házba. Három év múlva az iskola átköltözött a Manini-házba, majd mintegy tíz év eltelte után a Torres-palota megvásárlásával ez lett José iskolájának központja. Kalazanci Szent József kilencvenegy évesen halt meg.¹⁸

Annibale Divizia SP olasz piarista szerzetes Kalazanci Szent József írásait tanulmányozva összefoglalja, hogy ki a keresztény nevelő, milyen öntudat és meggyőződés kell, hogy lelkesítse, milyen sajátos magatartás kell, ami jellemezze.

A keresztény nevelő feladata alapjaiban tér el világias szemléletű kollégáitól. Kalazanci Szent József 1621-ben készült írása a keresztény nevelő küldetését foglalja össze. *„Ez a szolgálat a legmagasztosabb, hiszen a test és lélek együttes üdvözítésének szenteli magát. [...] A tanítás a legjótékonyabb feladat, mert minden ellenszolgáltatás*

¹⁶ Pukánszky–Németh (1997): 166–167.

¹⁷ Türks (1992): 13.

¹⁸ Spinelli (2007)

nélkül mindenkit minden eszközzel segít.” Tehát a nevelőnek tudatában kell lennie azzal, hogy „rendkívüli feladatot lát el, hogy olyan küldetése van, amelyben harmonikusan találkozik Isten és ember, jelen és jövő, egyén és társadalom, emberi és keresztény erény, természet és kegyelem.”¹⁹

Kalazancius pedagógiai alapvetése három alappilléren nyugszik.

Az ember Isten teremtménye, ezért minden nevelést a kegyesség és a tudomány harmonikus növekedése kell, hogy jellemezzen.

A kultúra autonóm érték, ha hiteles, nem áll ellentétben az evangélium és a hit követelményeivel.

A gyermekbe és az iskolába vetett feltétlen bizalom, mely alapján az ember és a társadalom jövője a nevelőnek az iskolában végzett alázatos és csendes tevékenységétől függ.²⁰

Kalazancius szerint nem mindenki alkalmas a nevelőmunkára, az átlagemberek nem megfelelőek, hogy a rendi iskolában tanítsanak. A józan ész, jó természet, erkölcsös élet mellett fontos, hogy erőteljes és egészséges legyen a nevelő, aki mindig örömmel végzi munkáját. A nevelő legfőbb erénye az Isten iránti szeretet, amely a gyerekek iránti szeretetben válik láthatóvá. A nevelőnek jóságot és szelídséget kell árasztania, ennek mérhetetlen türelemmel kell párosulnia. Kalazancius szerint egyedül az alázat képes arra ösztönözni az embert, hogy megfelelően ellássa a gyermekek oktatásának összetett feladatát. Az alázat, a türelem és a szeretet a nagyfokú gondosságban tud megnyilvánulni, ha a nevelő valóban átérzi, hogy munkájával Istennek szolgál. Ha mindez a tulajdonság kiegyensúlyozottan megtalálható a nevelőnél, megadja neki azt a tekintély, amelyre szüksége van munkájához, hogy tanítványai megbecsüljék, tiszteljék, szeressék és megfogadják tanításait. Mindez akkor válik gyümölcsözővé, ha tanítását megerősíti példaadó életével, ha munkáját elégedettség, belső öröm kíséri. Kalazancius határozottan megfogalmazta, hogy a nevelőnek folyamatosan törekednie kell arra, hogy kulturálisan és módszertanilag is mindig naprakész legyen, hogy teljes életét az iskola gondolata töltse ki.²¹

LOYOLA SZENT IGNÁC

– A JEZSUITA SZERZETESREND PEDAGÓGUS-ÉRTELMEZÉSE

Néri Szent Fülöp kortársa és jó ismerőse volt Loyola Szent Ignác (1491–1556), akinek nevéhez az ellenreformáció legnagyobb hatású szervezete, a Jézus Társasága, a jezsuita szerzetesrend fűződik. A rendet 1534-ben alapította, szabályzatukat 1540-ben III. Pál pápa szentesítette.²² A rendet 1562-ben Oláh Miklós esztergomi érsek hívta Magyarországra. Fő műve a „*Lelkigyakorlatok*” című könyve, melyben az imádsággal

---

19 Divizia (1997): 7–9.

20 i.m.: 10–13.

21 i.m.: 13–27.

22 Balanyi (1923): 252–253.

és a lelki étellel kapcsolatos tapasztalatait gyűjtötte össze, amely a jezsuita, illetve a szentignáci lelkiség alapja lett.

A jezsuiták szigorú, katonás fegyelem mellett, feltétlen engedelmességgel tartoznak előljáróiknak, azonban soha nem éltek hagyományos kolostori életet. A rend alapítását követően az ellenreformáció jegyében hitvitákra, hatásos prédikációkra és hittérítésekre készítettek fel őket. A protestáns többségű királyi Magyarországon kezdetben nem tudtak sikereket elérni. Báthory István fejedelemsége idején Erdély lett fő bázisuk, ahonnan Báthory István halála után kiűzték őket.

A XVII. század elején végzett első növendékeik – élén Pázmány Péterrel – megalapították a rend felvirágzását a királyi Magyarország területén. Iskoláik eleinte saját, egyedi szabállyal rendelkeztek, majd 1599-ben történt meg a jezsuita tanügyi szabályzat egységesítése.²³

Az 1700-as évek során a jezsuiták jelenléte Magyarországon megsokszorozódott, így a XVIII. század közepén már ez a rend uralta a katolikus oktatást. A felsőoktatás teljes mértékben, a középfokú oktatásnak pedig jelentős hányada a kezükben volt. Intézményeiket az azonos szellemiség hatotta át, szigorúan ragaszkodtak hozzá, hogy minden nevelő és tanító azonos norma alapján teljesítse feladatát. Ezt szolgálta a fent említett szabályzat, a *Ratio atque Institutio Studiorum Societatis Jesu*,²⁴ vagyis „A Jézus Társaság tanulmányi rendszere és az arra vonatkozó útmutatás”, ami közös alapra helyezte a jezsuita kollégiumok nevelési elveit, céljait és gyakorlatát, de hatását tekintve az európai iskolaügy gyökeres átalakításának reformprogramja.²⁵

A Ratio Studiorum szellemében szervezett kollégiumok a XVI–XVII. század legjobb humanista intézményei, ahová protestáns gyermekek is jártak. Az ellenreformáció szellemi vezetői és harcosai zömében jezsuita kollégiumok neveltjei, működésük révén hatványozottan terjedt tovább a kollégiumok szellemisége.²⁶

A jezsuiták a Ratio Studiorumot a mai napig helytállóknak és magukra nézve kötelezőnek érzik, azonban négy évszázad elteltével a frissítés igényével, de az elvekhez és a hagyományokhoz ragaszkodva a Jezsuita Nevelési Apostolkodást Tanulmányozó Nemzetközi Bizottság állította össze „A jezsuita nevelés jellemzői” című szabályzatukat, amely biztosítja a jezsuiták számára a közös szemléletmódot és céltudatot, az azonos mércét, amelyhez magukat mérhetik, viszonyíthatják. Ez tekinthető tehát a Ratio Studiorum jelenleg érvényes változatának.²⁷

A jezsuiták a tanítás és a nevelés fontosságát egyaránt hangsúlyozták, ezért nevelésükben meghatározó fontosságú a tanár személye, aki elsősorban a gondolkodás fejlesztés-

23 A jezsuita nevelés jellemzői és Az ignáci pedagógia (1998): 3.; Pukánszky–Németh (1997): 159–160.; Mikonya (2000): 7.; Fináczy (1919/1986): 246. és 251–252.; Balanyi (1923): 262.

24 Fináczy (1919/1986): 245–246.

25 Mészáros (1999): 9.

26 Balanyi (1923): 262.

27 A jezsuita nevelés jellemzői és Az ignáci pedagógia (1998): 3. és 6.

tését tekintette fő feladatának, nem pedig a konkrét tananyag tanítását.²⁸ Egyértelműen kimondták, hogy a tanári példamutatás legalább olyan fontos, mint maga a tananyag. Ezért fokozottak a jó tanárral szemben támasztott követelmények is. Ezeket a követelményeket Sacchini Paraenesiséből tudhatjuk meg, Fináczy hivatkozása révén.²⁹

Mindenekelőtt legfontosabb az, hogy a tanár önmaga jól tudja mindazt, amire másokat meg akar tanítani. Ha megvan a kellő szaktudása, jól, könnyen, fáradság nélkül szívesen fog tanítani, mert könnyedén bánik ismereteivel és nem fog tévedni.

A tanár mindig legyen nagyon pontos a felkészülésben. Inkább kevesebb írott olvasson, de azok a legkiválóbbak legyenek. Ne bízson az emlékezetében, állandóan frissítse és újítsa ismereteit. Az általa jól ismert tananyagot is a tanítás előtt mindig ismétlje át. Szakmai kérdésekben rendszeresen konzultáljon tudós társaival, ne szégyellje bizonytalanságát. Ha valamit nem tud, bátran vallja be, és mielőbb nézzen utána könyveiben.

A tanár mindenkor érezze át, tisztelje és becsülje hivatását, ebben keresse minden érdemét, gazdagságát és gyönyörűségét. Érezze át a tanár, hogy munkája által felelősséggel tartozik Istennek, a Társaságnak, a rá bízott gyermekeknek, szüleiknek, az egyháznak. A tanár minden más gondját vesse el, és csak a nevelés feladataihoz gyűjtsön testi és lelki erőt. Állandóan ez foglalkoztassa, mindig ez járja át gondolatait. Teljes egészében kötelessége teljesítésének és hivatása pontos ellátásának éljen, munkáját küldetésének megfelelően végezze.³⁰

Nagyon lényeges a jezsuita iskolában az egyéni bánásmód alkalmazása. Ha a tanár azt veszi észre, hogy a diákot nem érinti meg a tapasztalás, az ismeretszerzés, kérdezze ki őt alaposan arról, hogy hogyan tanul. Ha a tanár azt látja, hogy valamelyik diáknak zavaró problémái vannak, szelíden és gyengéden bánjon vele. Öntsön belé bátorságot és erőt a további munkához. Ha a diák örömet vagy levertséget érez, további megfontolással keresse az ilyen érzések okait. Amíg a diák tanulmányait végzi, helyesebb, ha maga az igazság irányítja őt. A tanár, mint egyensúlyt tartó mérleg ne hajoljon sem egyik, sem a másik oldal felé, hanem hagyja, hogy a diák az igazsággal foglalkozzon, és az befolyásolja őt. A tanulás során mindig alkalmazkodjon a diák körülményeihez. A tanár sohase vegye igénybe a tanulók szolgálatait, se írásbeli munkára, se más dologra, és azt se engedje, hogy ezt mások igénybe vegyék.³¹

A jezsuiták nagyon fontosnak tartják, hogy a tanár belső indíttatása őszintén önzetlen legyen, csak azért ne tanítson senki, hogy hírnévre vagy gazdagságra tegyen szert. Ha munkáját képes a közösség érdekében végezni, tanítványai érdekét mindig szem előtt tartani, ezzel Isten dicsőségére cselekszik, munkája szolgálattá válik, melyet a jótékonyság, jámborság, szeretet kísér.³²

---

28 Jezsuiták tegnap és ma (1993): 13.

29 Fináczy (1919/1986): 268–269.

30 Jezsuiták tegnap és ma (1993): 7.

31 Fináczy (1919/1986): 268–269.; Mikonya (2000): 13.

32 Mikonya (2000): 14.

WARD MÁRIA ELVEI A NEVELŐRŐL

Ward Mária (1585–1645) angliai előkelő család gyermeke, akinek vallásos nevelése mellett szülei nagy hangsúlyt fektettek a nyelvek elsajátíttatására, hogy ezzel klasszikus műveltséghez juttassák. Kisgyermek kora sok lemondással járt, így hamar komoly önfegyelmre tett szert, korán világossá vált számára, hogy életét teljes mértékben az Úrnak szenteli. Kolostorba vonult, majd 1609-ben szüzességi fogadalmat tett. A kolostor zárt világában megérezte elhivatottságának értelmét, nagy elszántsággal új intézményt állított, mellyel az ifjúság megmentésére szánta el életét. Az „angolkisasszonyok” intézetében bentlakó és bejáró leánygyermek tudományokra és katolikus életre való nevelése folyt. Iskolái gyorsan terjedtek Európában, többek között Rómában, Münchenben, Bécsben, Pozsonyban, Prágában. A rohamos terjeszkedés és az eredeti intézmények irányával nem teljesen egyező működés miatt az intézményrendszert az egyház feloszlatta, 1633-ban pápai engedéllyel nyithatta meg újra kapuját a római iskola. Ward Mária a maga alapította rendnek megalkotta az igazi nevelő életképét, mert hitt abban, hogy a rend csak akkor lesz életképes, ha tagjainak lelki kiválósága mintaként szolgálhat a neveltek számára.³³

Ward Mária saját egyénisége hordozza azokat a jegyeket, melyekkel rendelkezniük kell a nevelésre elhivatott matereknek. Ward Mária nevelőinek a világtól visszahúzódva, szerzetesi életet kell követniük, melyet alapvetően a visszahúzódó szerénység jellemez. A hétköznapi élet szétszórtsága nem alkalmas az elmélyedésre. A világtól való elhúzódás magával hozza az öntökéletesedés igényét, mely a hármass szerzetesi fogadalom letételében – szüzesség, engedelmisség, szegénység – találja meg igazi tartalmát. A leg-tökéletesebb nevelést a növendékekkel együtt élő materek tudják megvalósítani, mert a világtól elhúzódó nevelő és növendék a közvetlen lelkiség kapcsával fűződik egymáshoz. Az ilyen zárdai élet a belső lelki világra tudja irányítani a növendékek figyelmét, melyet a kötelező napirend is elősegít, mely keretet ad a lelki élet gyakorlatának. Ennek elemei: a reggeli elmélkedés, a közös ima, a szentmise-hallgatás, a szentségek vétele, a szentség-látogatás, a lelki olvasmány, a lelki vezetés, az engedelmes behódolás, a lelki vizsgálat és a belső önfegyelem.

Általában a szerzetesi élet jellemzője az áldozatosság, Ward Mária a leánygyermek nevelése érdekében hozott életáldozatot követeli meg nevelőitől. Meg kell hozni minden áldozatot a tanulás érdekében, de úgy, hogy a lelkiség soha ne szenvedjen hiányt. Az a nevelő, aki nem teljesen Istennek szenteli életét, sohasem tud Istennek tetsző lelkeket nevelni. Hasonlóan fontos követelmény, hogy a nevelők a közösségben súrlódásmentesen tudjanak élni, képesek legyenek egymást megérteni, elviselni, egymáson segíteni, ami időnként sok lemondással jár. Csak olyanok dolgozhatnak együtt, akik mindannyian az Úr elhívásának szentelik életüket, akik képesek kiirtani magukból az egyéni érvényesülés legkisebb csíráját is, és az elhivatottságot áldozatra-elhívásnak értelmezik, nem egyéni érvényesülésnek.

³³ Marczell (1943): 5-7. i.

Ward Mária az áldozatos nevelő életjegyei közül elsőként említi az Isten- és ember-szeretet megnyilvánulását. Szeretni azt jelenti, hogy jól gondolni, jól akarni és állandóan jól tenni annak, aki a szeretetünk tárgya. Ennek tudata egyre erősíti az emberből kiáradó szeretetet, mely képes a gyermeket hibáival együtt szeretni. A nevelő gondjaira bízottak mind Isten gyermekei, így a nevelőnek kötelessége részrehajlás nélkül minden gyermeket áldozatosan fejleszteni. Az ilyen szeretet elveszti érzelmi jellegét, helyette kemény és nevelő erőként lép mások életébe. Igazán teremtő azonban csak az lesz, aki az életének minden lépését az Isten- és emberszeretet vonalán akarja érvényesíteni.³⁴

A nevelő további elengedhetetlen tulajdonsága a kitartás, amelynek párosulnia kell azzal az optimizmussal, hogy hisz abban, hogy az áldozatos nevelés végül meghozza az eredményét. Ward Mária nevelőinek a tanító-nevelő munka következetességét még áldozatok árán is folytatniuk kell. Mindehhez hozzásegíti a nevelőt, ha a rosszat feledni tudja, a jól pedig örök emlékezetében őrzi. Lényeges, hogy az intés mindig szelíden, barátságosan történjen, mert többet lehet elérni vele, mint a parancsolással. Büntetés kiszabásakor a nevelő mindig a javulást tartsa szem előtt, hogy a megbüntetett gyermek megjavuljon, ne pedig elkeseredjen.

SZILASY JÁNOS

Szilasy János (1795–1859) katolikus pap, a szombathelyi püspöki szeminárium tanára, tanfelügyelője volt. 1835-től a pesti egyetem hittudományi karának professzora, egyben a bölcsészkar neveléstudományi tanszékének tanszékvezetője volt. Szombathelyi munkásságának terméke az 1827-ben Budán megjelenő két kötetes pedagógia könyv, „*A nevelés tudománya*”. Ez a tankönyv tekinthető az első, minden iskolafajtára kiterjedő, magyar nyelvű rendszerezett általános neveléstani munkának.³⁵

Szilasy János, aki maga is gyakorló tanár volt, az erkölcsstan, a lelkipásztorkodás és a neveléstudomány mentén dolgozta ki pedagógiai rendszerét, s bebizonyította, hogy a magyar nyelv is alkalmas tudományos mű megfogalmazására, valamint azt, hogy a magyar nevelők számára fontos, hogy a pedagógiai összefoglaló munka a magyar oktatásügyi állapotokra építsen.

Szilasy János munkájának már első mondatából világosan látszik, hogy határozott emberképpel rendelkezik, és az emberről egyértelműen keresztényi értelemben beszél. Az ember a földi teremtmények remeke, aki azonban tehetsége kifejlődésében segítségre, gondoskodásra szorul, vagyis nevelni kell.³⁶ Az embernek olyan nevelésre van szüksége, mely az ember születésével kapott diszpozícióit megtartja, a lappangó tehetségeit felszínre hozza, a hibáit kijavítja és a növendéket saját tökéletesítésére alkalmassá teszi. A nevelésnek ilyen értelemben kettős célja van, hogy a növendék jó emberré nevelődjön, és társadalmilag hasznos közéleti emberré váljon. Ennek ez a sorrendisége

---

34 i.m.: 9-18.

35 Németh (2002): 143.

36 Szilasy (1827/1998) I.: 1-2.

is. Szilasy a jó emberré nevelésen az istenfélelmet és az erkölcsös életmódot érti. Szilasy szerint a nevelésnek harmonikusnak, teljesnek kell lennie, mely az ember testére, lelkére, értelmére, érzelmeire egyaránt hat. A nevelésnek alkalmazkodnia kell az ember, illetve a növendék természetéhez, az életkori és az egyéni sajátosságaihoz. Hibázik az a nevelő, aki két gyermeket egyformán próbál nevelni.³⁷ Szilasy szerint a nevelés tekintetében nem lehet különbséget tenni a fiú és leánygyermek között, mindkettőt egyaránt megilleti a boldog felnőttkor, hogy környezetének, hazájának hasznos tagja legyen, melyet a helyes neveléssel lehet elérni. Különbséget tesz a férfi és a nő felnőttkori feladata között, melyre azonban a nevelésnek fel kell készülnie. Az ügyek intézése, a gazdálkodás, a köz ügyei mind a férfi feladatai közé tartozik, ő környezetének, családjának kormányzója, s ezért nagyobb szabadsággal rendelkezik. A férfinak be kell töltenie a férj és az apa szerepét is, és fontos, hogy időben megtanulja, hogy a másik nemmel illő tisztelettel és szeméremmel viselkedjen. A nők nevelésénél elsődleges szempont, hogy gondos háziasszony, szeretetreméltó feleség és jó anya legyen. Rendkívül fontos a lányok nevelésénél az anyáról lánygyermekre irányuló, követésre méltó példaadás, amit ki kell egészítenie a megfelelő erkölcsi nevelésnek.³⁸

Szilasy János a nevelőről szóló fejezetét a nevelés részterületei alapján tagolja testi, szellemi és erkölcsi tulajdonságokra, az alapján, hogy a nevelő az érintett nevelési területeknek megfelelően milyen tulajdonságokkal rendelkezzen. Szilasy itt a felvilágosodás korában gyakori magánnevelés, oktatás körülményeiről szól, ahol természetesen igen lényeges szempont a nevelő, tanító kiválasztása. A bevezetőben Szilasy így fogalmaz:

„Szent a' nevelésnek célja, nagy és sokféle a' haszna, megbecsülhetetlen az érdeme: de csak úgy, ha jól intéztetik. [...] jól csak a' derék 's tökéletes nevelő nevelhet.”³⁹

A jó nevelőnek fontos a testi épsége és az állandó jó egészsége. Nélkülözhetetlen a jó látás, a finom hallás és a tiszta, érthető hangzóformálás. A nevelőnek, tanítónak testi épsége mellett az értelmi képességei is megfelelőek legyenek. Legyen megfelelő szakmai, tudományos előképzettsége, állandóan képezze magát és legyen egy szükségleteinek megfelelő könyvtára. Önmaga iskolai tanulmányait végezze lelkiismeretesen, és alapos oktatásban legyen része, ahol a tanítói munkát saját taníttatásán keresztül jól megtanulhatja.⁴⁰ A testi és az értelmi képességek megléte azonban nem elegendő a tanítói hivatás betöltéséhez, a tanítónak erkölcsére nézve is alkalmasnak kell lennie a nevelésre, Szilasy ebben is párhuzamot von a nevelési cél és a tanító tulajdonsága között, hiszen a célok között is szerepel, hogy a növendék erkölcsös emberré váljon. A legalkalmasabb személy a tanítói hivatásra az, aki maga is bebizonyította, hogy gyermekkorától folyamatosan megbízható. A középrend erkölcsé az, amely legjobban megfelel a tanítói

37 i.m.: 3–9.

38 Szilasy (1827/1998) II.: 294–299.

39 Szilasy (1827/1998) I.: 12.

40 i.m.: 13–15.

hivatásnak. A nevelő mindig igyekezzék nevelői kötelességének megfelelni, legyen meggyőződve arról, hogy hivatása, melyre az Isteni Gondviselés vezérelte, saját tökéletesedésére is szolgál. Szeresse hivatását, munkáját lelkiismeretesen, türelmesen és vidám szívvel végezze, szerezzen magának tekintélyt, nyerje el tanítványai bizalmát, tisztességesen viselkedjen, s legyen gondja önmagára.⁴¹ Legfontosabb mindezekből azonban a hivatásszeretet.

„Valóban csak azon nevelő foglalatzkodhatik bizonyos haszonnal és előmenettel a nevelésben, ki a nevelői hivatalhoz néműnűmű hajlandósággal viseltetvén annak szent célját ’s nagy hasznát minduntalan szíven hordozza.”⁴²

Akiben a hivatásszeretet megvan, annak szívet és értelmét az a gondolat hatja át, hogy növendékéből jó embert és hasznos polgárt faragjon. A hivatásszeretettel megáldott nevelő kész minden fáradozásra, és képessége szerint minden áldozatra, hogy célját elérje. A kezdő nevelő eleinte legyen tartózkodó, ne legyen elbizakodott, sikertelenség esetén ne legyen reményvesztett, fogadja el a szülők és a tapasztaltabbak jó tanácsait.⁴³ A hivatásszeretet megkívánja, illetve magával vonja a lelkiismeretes és türelmes munkavégzést. Szilasy a keresztény élet önvizsgálatával hangsúlyozza ezt.

„Minden napot elvesztettnek tart ő, mellyről lelkiesmerete azt nem bizonyítja, hogy nevendékének előmenetelét hihetőképp előmozdította.”⁴⁴

Mindehhez szükséges, hogy a nevelő vidám, nyíltszívű legyen, akivel a növendékek őszinte, szeretetteljes kapcsolatot tudnak kialakítani, miközben a nevelő tekintélye egyre nő. A tisztelet és a tekintély elkerülhetetlenül fontos a nevelőnek, mert ezzel az irányításra szoruló növendéket vezetni tudja. Azonban csak olyan tisztelet és tekintély előnyös, melyben a növendékek a jó szándékot, saját fejlődésük előmozdítóját látják, akitől a feddést is elfogadják. A növendékekben a tisztelet és a tekintély csak akkor alakul ki, ha a nevelőnek a külső magatartása tisztességes, illendő. Kiállása legyen tiszteletet keltő, beszéde legyen udvarias, kellően távolságtartó, ő maga tisztelje növendégeit. Társasági életben a jó ízlés, a finom neveltetés látszódjék rajta, egyszóval művelt emberként viselkedjen. Mások nevelésére azonban csak az alkalmas, aki önmagáról megfelelően tud gondoskodni. A nevelő körül mindig rend uralkodjon, idejét tudja okosan beosztani, hogy munkáján felül önmaga fejlődésével is tudjon törődni. Naponként ellenőrizze erkölcsi állapotát, nem mulasztott-e el valamit, nem vétett-e az erkölcsi törvények ellen.⁴⁵ Szilasy Ansoniust idézi:

Vir bonus et sapiens – –

Judex ipse sui, totum se explorat ad unguem.⁴⁶

41 i.m.: 20–21.

42 i.m.: 21.

43 i.m.: 22.

44 i.m.: 23.

45 i.m.: 24–28.

46 A férfi jó és bölcs - -

(legyen) Önmaga bírója (lelkiismerete), derítse fel egészen hajszálnyi pontossággal (magát).

Szilasy kiemelten szól arról is, hogy hogyan bánjon a tanító a tanítványával oktatás közben. Az a tanító, aki valóban szíven viseli tanítványa elömenetelét, annak tanítás közben úgy kell viselkednie, hogy a tanítvány érezze a tanító szavában és lássa cselekedetében a felé irányuló szeretetet, és a tanító az ő fejlődése érdekében történő igyekezetét. Ezzel a tanítói tulajdonsággal már sok tanító eleve rendelkezik, mások viszont a tanítvány felé való tudatos odafordulással, vidám, jóságos bánásmóddal kialakíthatják az oktatást előmozdító viszonyt. Mindezt úgy tegye a tanító, hogy a tanítvány ne kényszerből foglalkozzon a tudománnyal, hanem az önként való tanulásra készítse tanítványát. Úgy kell tennie, hogy a tanítvány, mint igaz jótevőjét, okos tanácsadóját, a munkában együttműködő társát szeresse, s mint tudós tanítóját tisztelje.⁴⁷

Szilasy könyve mindenre kiterjedő, átfogó munka, így külön beszél az iskolai nevelésről is. Az 1806-os Ratio Educationis-ra hivatkozva Szilasy azt mondja, hogy az iskolák szervezésénél a legfőbb gondot arra kell fordítani, hogy a növendékek irányítása alkalmas férfiakra legyen bízva. Lényeges tehát, hogy ki az iskola vezetője és kik a tanítói, amit részrehajlás nélkül kell megítélni, hogy a kiválasztottak valóban rendelkezzenek a tanítói hivatás gyakorlásához szükséges tulajdonságokkal.⁴⁸ Az iskolai tanítóval szemben támasztott legfőbb követelmény az, hogy a tanító szakmai tudásán kívül a növendékek csoportját megfelelően tudja vezetni, irányítani. A tanítónak ne legyen olyan más jellegű elfoglaltsága, amely tanítói munkájában gátolná, s lehetőség szerint ne sokfajta tárgyat tanítson, mert az saját maga és tanítványa fejlődését is akadályozza.⁴⁹

Szintén az 1806-os Ratio Educationis-ra hivatkozva Szilasy írja, hogy a tanítót érdeimei szerint meg kell becsülni, mert akkor joggal elvárható, hogy a tanító pontosan és szorgalmasan végezze munkáját.⁵⁰

Szilasy elkülönítetten beszél a házi nevelésről, illetve a házi nevelőről. Itt arra az esetre gondol, amikor a szülők részint elfoglaltságuk, részint magukban való bizonytalanságuk miatt házi nevelőt fogadnak, hogy biztosítsák magukat, hogy gyermekük valóban jó nevelésben részesüljön.

A házi nevelő tevékenységének alapfeltétele, hogy a szülő mindenkor működjön együtt a házi nevelővel, mert a házi nevelővel ellentétes beszéd vagy cselekedet lerombolja a nevelő tekintélyét, tönkreteszi annak munkáját.⁵¹ A házi tanító kiválasztásánál nagyon gondosan kell eljárni, mert a tanult, szorgalmas, jó szívű, nyájas, vidám, csinos és magát megkedveltető házi tanító hasznos tagja az egész családnak.⁵² A házi tanítónak, amikor munkát vállal, körültekintően át kell gondolnia, hogy megfelel-e az adott

47 Szilasy (1827/1998) I.: 227–228.

48 Szilasy (1827/1998) II.: 159.

49 Kozma (2010): 124–125.

50 Szilasy (1827/1998) II.: 16–161.

51 i.m.: 244–247.

52 i.m.: 248. és 250.

feladatnak.⁵³ A házi tanító idejének nagyobb részét hivatásával töltse,⁵⁴ azonban vigyáznia kell, hogy csak olyan munkát vállaljon el, amely mellett marad ideje, ereje saját maga tökéletesítésére is. A nevelő számára az a kedvező, s szakmailag az jelent kihívást, ha olyan családot talál, ahol a szülők segítőtársak a gyermek nevelésében, és olyan gyermeket vállalhat, akinek nevelője előzőleg helyes nevelési alapokat rakott le.⁵⁵ A nevelés során a házi tanítónak alkalmazkodnia kell a szülőkhöz, növendékekhez, és a személyzethez is. Legfontosabb azonban a szülőkkel való együttműködés, egyetértés. A nevelő igyekezzen a szülők bizalmát megnyerni, velük szemben mindig tisztelettudó legyen. Növendékével szeretettel bánjon, s a ház minden tagját becsülje meg.⁵⁶

Konkrétan mihez tartsa magát a házi nevelő? Mindig illendően és tisztességesen viselkedjen, növendékével szemben nemes magatartást tanúsítson. A növendékekhez való beszéde a kérő és parancsoló hangnem között legyen, a kisebbekkel atyai módon beszéljen, a nagyobb növendékekkel pedig bizalommal, barátsággal. A növendéket szoktassa idejében engedelmességre, az ember megbecsülésére, szorgalmasságra, rendtartásra, jó magaviseletre és egyéb jó tulajdonságokra.

A nemesi származású gyermekeket tanítsa meg arra, hogy hogyan éljenek helyesen a reájuk szállt szellemi és anyagi örökséggel, és azt hogyan fordítsák embertársaik javára. Ez az elsőbbségük ne tegye őket elbizakodottá. A nevelő mindezekben mutasson példát, de elsősorban az illedelmes, szemérmes magaviseletben.⁵⁷ Szilasy kihangsúlyozza a házi nevelő gondos kiválasztásának a fontosságát, s javasolja annak törvényi szabályozását, hogy a házi nevelői feladatokat csak az alkalmasság hivatalos elbírálása után lehessen vállalni.⁵⁸

Szilasy lényegesnek tartja, hogy a nevelő az őt megillető megbecsülésben részesüljön, mert munkája nagy szolgálat nemcsak a növendék illetve családja részére, hanem egész hazája számára is.⁵⁹

MARCZELL MIHÁLY

Marczell Mihály (1883–1962) katolikus pap, a két világháború közötti időszak katolikus pedagógiájának karizmatikus képviselője, esztergomi főegyházmegyes áldozópap, egyetemi tanár, rektor, papnevelő, egyházi író, szerkesztő, cenzor, hitszónok. Műveivel jelentős mértékben hatott a katolikus pedagógusképző intézményekben folyó nevelélméleti oktatásra.

---

53 i.m.: 261.

54 i.m.: 257.

55 i.m.: 262.

56 i.m.: 267–270.

57 i.m.: 271.

58 i.m.: 189.

59 i.m.: 291.

Családja régi nemesi csallóközi család, eredetileg Kisudvarnokból költözött a csallóközi szívében fekvő Dunaszerdahelyre, aholis Marczell Mihály született.

Komáromi, pozsonyi iskolái után teológiai tanulmányait Esztergomban, Budapesten folytatta, majd a bécsi Augustineumban, ahol doktori diplomát is szerzett. 1906. április 26-án szentelték pappá. 1908–1909-ben budapesti hitoktató, 1909–1918 között állami gimnáziumi hittanár. 1908-ban a Regnum Marianum Kongregáció prézese lett. Elsők közt ismerve fel a cserkészlet pozitív lehetőségeit, 1913-ban megalakította a Regnum „fecske csapatát”, majd a regnumi cserkészek főparancsnoka, cserkész táborozás miniszteri biztosa, pedagógiai szakosztályának elnöke lett.

Az első világháború utolsó két évében tábori lelkész az olasz fronton, majd a háború után az Esztergomi Papnevelő lelkiigazgatója és teológiai tanára. 1919-től a Pesti Főiskola Szent Imre Kollégiumának igazgatója. 1922-ben az Aquinói Szent Tamás Társaság, 1925-ben pedig a Szent István Akadémia választotta rendes tagjává.

1928-tól a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karán magántanár, 1936-tól nyilvános rendes tanár. Két ízben dékán, majd prodékán volt. Az erkölcstani és neveléstudományi tanszék professzora és a szónoklattannak, dogmatikának is oktatója, 1938-ban a lelkipásztorkodástan professzora és a Központi Papnevelő Intézet (KPI) rektora 1952-ig. Különbféle egyházi és világi vallásos intézmények, társaságok, körök (Szociális Missziótársulat, Pro Christo Katolikus Nőszövetség, Margit Kongregáció stb.) lelki vezetője.

Lelkipásztorkodásának lényeges része volt a gyakorlati és elméleti neveléssel való foglalkozás. Újszerű, modern szellemű pedagógiai felfogását *A bontakozó élet* című munkája nyolc kötetében fejti ki.

1952-ben megfosztották állásától, otthonától, 1962-ben hunyt el, emlékét Dunaszerdahelyen a Szent György-templom falán emléktábla őrzi.⁶⁰

Marczell Mihály a hivatásos nevelők tekintetében megfogalmazza, hogy munkájuk nem lehet pusztán anyagközlés, hanem elsősorban öntevékenységre nevelésnek kell lennie.

„A tanító akkor teljesíti hivatottságából eredő fontos kötelességét, ha tanítás útján emelkedetten gondolkodó, egyedi kiválóságok szerint megannyi különböző személyt állít az életbe.”⁶¹ E célt szolgálja a tanító egyénisége is. *„A tanítónak tanítva kell kisarjadosztatni a lelki életet, sokat kell adnia tudás kincstárából, de még többet lelki jóságából.”*⁶² Marczell Mihály értelmezésében a nevelés akkor bontakozik ki hatékonyan, ha a szülő, tanító, lelkiatya harmonikus együttműködése hat a gyermekre. *„Szülő, nevelő, lelkiatya a nevelésben betöltött szerepénél egyképen az a lényeg, hogy az Istenhez vezetés alázzatos, de tudatos eszközei legyenek.”*⁶³

60 <http://konyvtar.asztrik.hu/?q=book/export/html/1038> 2011.07.27.

61 Marczell (1938/2002): 47.

62 i.m.: 47.

63 i.m.: 48.

A hivatásos nevelőnek folyamatosan foglalkoznia kell saját önnevelésével, fejlett önismerettel kell rendelkeznie. „A nevelőnek különösen tisztában kell lennie egyéni rendezettségével és hatóerejével. Ismernie kell testi erőit, értelmi tudását, esztétikai készségét, erkölcsi tökéletességét, szociális gondolkozását és vallási állásfoglalását.”⁶⁴

„A nevelő értelmi felkészültségének elbírálása szempontjából mindig az a kérdés jelentős, hogy mennyi élet- és lélektartalom van benne.” „... tudnia kell, hogy megvan-e benne a közlés, az erősugárzás készsége, mert a tanító és nevelő erő csak részben függ a tudás mennyiségi keretétől és minőségi jellegetől, nem kis mértékben azonban a közlés módjától és főleg a személyiség megragadó erejétől. Bizonyos, hogy az a nevelő tud sikeresen célt érni, aki leereszkedő lelkiséggel közeledik a gyermekhez.”⁶⁵

A tanítónak tisztában kell lennie azzal is, hogy önmagában mennyire van meg az esztétikai igényesség, mennyire képes ezt másokban felkelteni, a szép szeretetét lelki igénnyé fejleszteni.

Erkölcsei téren még szigorúbb követelményeket fogalmaz meg Marczell Mihály. A belső rendezettség vagy szétesettség kérdése nagyon komolyan vizsgálandó, e feltárás rendkívüli alázatot, jószándékú igazságkeresést tételez fel.⁶⁶

Az erkölcsi megnyilvánulás tartalmi jegye a szociális érzék, mely önmagunk és embertestvérünk viszonyát szabályozza, legmagasabb pontja pedig a vallási irányultság, mely örökérvényű kapcsolataink meghatározója. Az életre csak az taníthat, aki saját maga megfelelően kidolgozta kapcsolatát az emberekkel és Istennel szemben.

Az általános emberi erényeken túl meghatározó, hogy mekkora átütő erő, szuggesztív erő van a nevelőben, melynek azzal kell társulnia, hogy a nevelő minden lépését áthatja a gyermek formálásának felelősségérzete. Ehhez nagyfokú alázatra, és napi lelkiismeret vizsgálatra van szükség.

A dolog lényege abban rejlik, hogy a nevelő olyan egyéniség legyen, akinek léleksugárzó ereje teremtő erőt képvisel, mely nem egy meglévő tulajdonság, hanem állandó belső teremtő munkával lehet elérni.⁶⁷

Marczell Mihály leírja, hogy a katolikus szellemiségű nevelésnek különböző szintjei vannak, melyek egymásra épülnek. Ahhoz, hogy valaki nevelő lehessen, az első lépés, hogy ismerje önmagát, tudja, hogy milyen értékek, milyen készségek hordozója, s mielőtt nevelő munkáját elkezdi, önneveléssel kell kezdenie. Megértő, együttérző csak akkor tud lenni az ember, ha nehéz harc után fejlesztette ki egyéniségét. A gyermek hibáit, bajait csak az tudja megérteni, aki hasonló nehézségeken ment keresztül.

„*Ha az őszinte elmélyedő megismerés után felfedezzük magunkban az elrejtett kincset, az istenadta lelket és továbbá felismertük, hogy a lélek rejtett készségeinek hivatott ki-*

---

64 i.m.: 48.

65 i.m.: 48–50.

66 i.m.: 50.

67 i.m.: 52–53.

*fejlesztői vagyunk, csupán akkor eszmélhetünk arra a felsőes hivatásra, hogy mások lelki életének nevelőjévé is avatott az Úr ...*⁶⁸

Marczell Mihály fontosnak tartja, hogy a megismerés szintjén jusson el odáig az ember, hogy ne ragadjon le a cselekvések szintjén, hanem az ember természetében rejlő belső törvényszerűségeket is fedezze fel.⁶⁹

Marczell Mihály három szintet különböztet meg az alapján, hogy milyen az ember lelki élete. Az első szint az, amikor az embert csak az anyagi örömök érdeklik, a második szint az, akiket az esztétikai szempontok is vezérelnek, s a harmadik legfelső életszint az, amikor az élet minden igényét kielégítő és harmóniába foglaló vallásos élet jellemzői is megjelennek. Csak az az ember élhet teljes életet, aki a lélek minden igényét, így a természetfölötti igényét is kielégíti. Az ilyen emberek másként szemlélik a világot, s más ember terheit is derűsen szolgálják. Háttérbe kerül az anyagi önzés, így előtérbe kerülhet a lélek értékeinek kifejlesztése, az igazságosság, becsületesség, tisztaság, az erény összes jellemzője. A tanítónak ilyen lelkülettel kell dolgoznia, mert a nevelő csak akkor áll hivatása magaslatán, ha az élet minőségi szintjeit átértékelve önneveléssel saját magát a legmagasabb, természetfeletti szintre hozta, és azon meg is tudja tartani magát.⁷⁰

*„A lelki fejlődés útjának megtevésére minden igaz embernek rá kell szánnia magát; a nevelőnek pedig hivatásával járó kötelessége, hogy ezt az utat megtegyje. Minden nevelő önmagához hasonló típust teremt; hogy lehetne tehát megelégedni azzal, hogy alsóbb életsíkon mozgó nevelők életképe sokszoríttassék?”*⁷¹

A nevelőnek magas erkölcsi szinten kell állnia, s nemes eszméket kell követnie, ezek a világ esztétikai szépsége, a teremtett világ mélyén rejlő igazságok, törvényszerűségek birtoklása, az erkölcsi kifejlődés lehetősége. Marczell Mihály kihangsúlyozza, hogy a természetfeletti életet élő ember egyénisége magában véve is nevelő hatással bír, a tanító és tanítvány találkozása önmagában is megindítja a gyermek lelki fejlődését. Minden ember olyanná nevelheti a másikat, mint amilyen ő maga. A keresztény életfelfogásból eredően Marczell Mihály a nevelést három alappillérre helyezte: Isten a mi Atyánk, mi mindnyájan Krisztusban megváltott testvérek vagyunk, a földi élet csak előkészít az örökkévaló, valóságos életre. Katolikus nevelő tehát az, aki a katolikus vallás természetfeletti életeszmenyei szerint él és másokat is képes erre nevelni.⁷²

A katolikus pedagógiai források pedagógusra vonatkozó kitételei viszonylag egységes képet mutatnak. Ezek alapján összefoglalva elmondható, hogy a szerzők a pedagógussal szemben támasztott követelményeket részletesen kifejtik, a következő területeket érintve:⁷³

68 Marczell (1925): 15.

69 i.m.: 26.

70 i.m.: 33–36.

71 i.m.: 37.

72 i.m.: 53–57.

73 Györgyiné (2005)

A pedagógus példamutató, erkölcsös életet éljen, akinek a munkáját a szeretet, a vallásos érzület hatja át. Megfelelő műveltség és emberismeret birtokában alkalmazkodjon a tanítványához, az oktatási-nevelési helyzethez, tevékenységét az együttérzés, bizalom hassa át. Ilyen emberi viszonyulással érdemelje ki a tekintélyt, tanítványok tiszteletét. Mind egyéni magatartása, viselkedése, mind közösségi viszonyai rendezettek legyenek. Munkáját hivatástudata, hivatásszeretete, az egyházhoz való hűsége vezérelje, amely lelkiismeretes munkavégzéssel társuljon.⁷⁴

Györgyiné Dr. habil. Koncz Judit
dékán, főiskolai tanár, GFHF

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A jezsuita nevelés jellemzői és Az ignáci pedagógia* (1998).
Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest.
- Balanyi György (1923): *A szeretesség története*.
Szent István Társulat kiadása, Budapest.
- Divizia, A. SP (1997): *A keresztény nevelő – ahogyan Kalazancius elgondolta*.
Pietas Et Litteræ, SzePi. Szeged.
- Fináczy Ernő (1919/1986): *A reneszánsz kori nevelés története*. Kiadja Hornyánszky Viktor, Budapest. Reprint kiadás: Könyvértékesítő Vállalat, Budapest.
- Györgyiné Koncz Judit (2005): *Pályaismeret, pályaorientáció*.
Károli Egyetemi Kiadó, Budapest.
- Jezsuiták tegnap és ma* (1993) (Összeállították a szegedi novíciusok, a kiadást gondozta: Szabó Ferenc) Kiadó: Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Róma.
- Kozma Gábor (2008): Oktatási rendszerek vizsgálata. in: *Pedagógusképzési tanulmányok 1*. Esztergomi Forrásközpont Sorozat X., Szent István Társulat, Budapest, 111–138.
- Kozma Gábor (2009): Képzési-nevelési rendszer modellje a hittanárképzésben.
Deliberationes, 2. évf. 2. sz. 99–108.
- Kozma Gábor (2010): A magyar egyházi oktatás ügye 1848/49-ben.
Deliberationes, 3. évf. 2. sz. 121–138.
- Kowalski, J. W. (1975): *Szerzetesek, egyházak, társadalom*. (Ford.: Dr. Pfeifer Dániel)
Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Marczell Mihály (1925): *A katolikus nevelés szelleme*. Szent-István Társulat, Budapest.
- Marczell Mihály (1938/2002): *Neveléstan*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Marczell Mihály (1943): *Ward Mária pedagógiája*. Szent István Társulat, Budapest.
- Mészáros István (1964): *A középkori nevelés*. Tankönyvkiadó, Budapest.

---

⁷⁴ Kozma (2009): 107.

- Mészáros István (1999): *A Ratio Studiorum neveléstörténeti jelentősége*; in: Kovátsné dr. Németh Mária (1999, szerk.): *Tanterv – iskolaszervezet – műveltségfelfogás. Magyar Pedagógiai Társaság Győr-Sopron Megyei Tagozata, Győr.*
- Mikonya György (2000): *A jezsuita tanügyi szabályzat.*
in: *A jezsuita tanügyi szabályzattól napjainkig – Tanulmányok. Neveléstörténeti füzetek*, 18. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest. 7–18.
- Németh András (2002): *A magyar neveléstudomány fejlődéstörténete.*
Osiris Kiadó, Budapest.
- Pukánszky Béla–Németh András (1997): *Neveléstörténet.*
Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Spinelli, M. (2007): *Kalazanci Szent József az ingyenes közoktatás elindítója.*
Szent István Társulat, Budapest.
- Szent Benedek Regulája.* (1983) (Ford.: Dr. Söveges Dávid OSB)
Bencés Kiadó, Pannonhalma.
- Szilasy János (1827/1998): *A 'nevelés' tudománya.* Első-második kötet.
Budán, A Királyi Magyar Fő Oskolák' Betűjével. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Hasonmás Kiadványa, Budapest.
- Türks, P. (1992): *Néri Szent Fülöp avagy az öröm tüze.* (Ford.: Dr. Tűzkő Lajos)
Ecclesia, Budapest.
- <http://konyvtar.asztrik.hu/?q=book/export/html/1038> 2011.07.27.